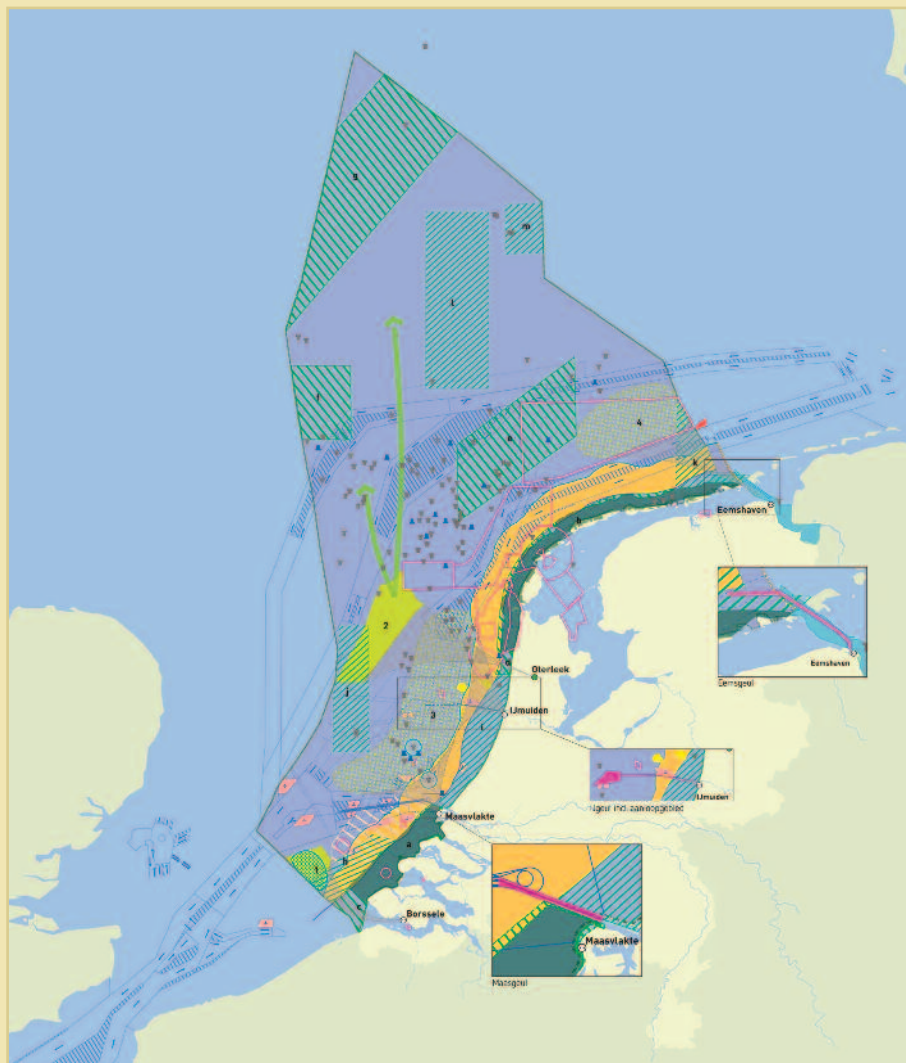


## De Europese aanbeveling voor geïntegreerd beheer van kustgebieden

Voortgangsrapportage over de implementatie in Nederland, 2006 - 2010

december 2010



Structuurvisie Nationaal Waterplan, 2009



*De kust heeft vele functies*

## Inleiding

### Waarom deze rapportage?

Kustgebieden zijn van strategisch belang voor Nederland. Deze gebieden vormen een belangrijke schakel voor de veiligheid van het achterland, vervoer en handel, wonen, natuur en recreatie. Geïntegreerd beheer van kustgebieden is daarom cruciaal. Deze rapportage is opgesteld op verzoek van de Europese commissie op basis van een Europese aanbeveling in 2002.

De Aanbeveling voor Integraal Kustzonebeheer (Integrated Coastal Zone Management- ICZM) vraagt de lidstaten een nationale strategie te formuleren en over de implementatie daarvan te rapporteren. De aanbeveling geeft tevens invulling aan de afspraken die al in 1992, tijdens de VN-top in Rio de Janeiro zijn gemaakt in het kader van 'Agenda 21'.

In 2006 hebben alle lidstaten aan de EU gerapporteerd over de implementatie van de Aanbeveling. In Nederland is de strategie voor de uitvoering van integraal kustzonebeleid en -beheer daarna vastgelegd in de Beleidslijn kust (2007), het Nationaal Waterplan (2009) en de Beleidsnota Noordzee (2009). Daarnaast is een lange termijn strategie voor de uitvoering van integraal water en- kustzonebeleid en -beheer vastgelegd in het Deltaprogramma (2010), inclusief een deelprogramma voor de kust. Daarnaast wordt in diverse uitvoeringsprojecten invulling gegeven aan de Europese aanbeveling voor Integraal Kustzone beheer.

### Toetsing procesindicatoren ICZM

De twijfels omtrent de geschiktheid van de principes en procesindicatoren voor een uniforme Europese beoordeling zijn nog niet weggenomen. Daarom is gekozen voor een beschrijving aan de hand van recente Beleid- en Beheerplannen die de ICZM principes (bijlage 1) weerspiegelen. Daarbij worden de gebruiksfuncties aan de kust in

### Evaluatie van de EU ICZM-aanbeveling

Met een meer samenhangende en geïntegreerde aanpak van planning en beheer van kustgebieden kan het makkelijker worden synergieën te benutten, inconsistenties uit de weg te ruimen en uiteindelijk tot een betere en meer doelmatige duurzame ontwikkeling te komen. Dat is waar het bij geïntegreerd beheer van kustgebieden om gaat en dat is ook het doel van de ICZM-aanbeveling.

In de ICZM-aanbeveling wordt een overzicht gegeven van de acht basisbeginselen (zie bijlage 1) die worden gehanteerd bij een geïntegreerd beheer van kustgebieden. Integratie die alle sectoren en bestuurlijke niveaus omvat en een aanpak gebaseerd op participatie en kennis zijn de wezenlijke kenmerken van ICZM. Eind 2006 heeft de Europese commissie op basis van de nationale rapportages het resultaat van de evaluatie van de EU ICZM-aanbeveling gepresenteerd. Uit de evaluatie blijkt dat de aanbeveling een positieve rol heeft gespeeld bij het bevorderen van vooruitgang op weg naar meer geïntegreerde planning en beheersmaatregelen voor kustgebieden in Europa. Het toekomstig maritiem en milieubeleid van de EU, de maritieme strategie van de EU, beogen een nieuwe impuls te geven aan het ICZM-beleid en de tenuitvoerlegging daarvan de komende jaren verder verbeteren.

samenhang bekeken en werken de relevante partijen samen.

In deze rapportage is gekozen om de ICZM-principes niet expliciet te inventariseren, maar zoveel mogelijk ICZM-principes terminologie in de beschrijvingen te gebruiken. Ten aanzien van de duurzaamheidsindicatoren is de laatste inventarisatie in 2005 gedaan en naar verwachting zijn er geen grote veranderingen opgetreden.

### Hoe is deze rapportage tot stand gekomen?

De informatie in deze rapportage is afkomstig van de voor de uitvoering verantwoordelijke instanties en staat ter beschikking aan de EU, andere lidstaten én Nederlandse belanghebbenden in het kustgebied. In Nederland coördineert het ministerie van Verkeer en Waterstaat (zie onderstaande box over nieuwe ministeries) de implemen-

tatie van de Europese ICZM aanbeveling, in nauwe samenwerking met het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en Milieubeheer, en het Ministerie van Economische Zaken. Deze brede betrokkenheid van stakeholders blijkt uit ook uit meerdere uitvoeringsprojecten zoals Maasvlakte 2, Zwakke schakels en de pilot Zandmotor.

### **Wat staat erin?**

In het voorjaar van 2006 is gerapporteerd over de voortgang 2002 tot en met 2005. Onderliggende rapportage beslaat de periode 2006-2010. Er wordt gerapporteerd over de huidige toestand van de kustzone, het beheer en -beleid, en nationale en regionale projecten met betrekking tot geïntegreerd kustzonebeheer.

Het beschrijft de situatie op deze drie terreinen met een referentie naar de eerste rapportage uit 2006.

- Allereerst wordt de huidige situatie beschreven in hoofdstuk 2. Hierbij wordt op hoofdlijnen gerapporteerd over de voortgang van nieuwe inzichten, nieuwe ontwikkelingen, en nieuwe plannen ten aanzien van geïntegreerd kustzonebeheer in Nederland.
- In hoofdstuk 3 wordt vervolgens in gegaan op de nieuwe inzichten en de implementatie daarvan in wetten, beleid- en beheerplannen en communicatie activiteiten.
- Hoofdstuk 4 beschrijft de ICZM beginselen in de praktijk en geeft daarmee een overzicht van de nieuwe ontwikkelingen in de periode 2006-2010.
- Het laatste hoofdstuk beschrijft de nieuwe plannen en diverse ontwikkelingen op het gebied van kennis en innovatie.

### **Nieuwe ministeries**

Bij het aantreden van de nieuwe regering in Nederland in oktober 2010 zijn (onderdelen van) ministeries samengevoegd. De ministeries van Verkeer en Waterstaat (VenW) en Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) zijn samengevoegd tot het nieuwe ministerie van Infrastructuur en Milieu (I&M). En de ministeries van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselveiligheid (LNV) en Economische Zaken (EZ) tot het nieuwe ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I).

### **Definitie kustzone Nota Ruimte (2006)**

Nederland hanteert de definitie die ook in de Nota Ruimte is gebruikt: "het geheel van kustzee, strand, duinen/zeedijken en de strook landwaarts daarvan met een functioneel of culturele relatie met de kust". Aan de zeezijde beschouwt Nederland de 20-meter dieptelijn als grens; aan de landzijde zijn verschillende begrenzingen mogelijk, afhankelijk van de functie die in het gebied is. Vanuit het oogpunt van natuur zal de grens vaak samenvallen met de binnenduinrand; uit het perspectief van veiligheid met de waterkeringszone. Voor een functie als toerisme en ontwikkeling van kustplaatsen kan de grens echter een heel stuk landinwaarts reiken.

## De toestand van de kustzone

### Een versterkte kustzone en meervoudig gebruik

*De Nederlandse kust heeft een sterk eigen karakter en vormt de grens tussen de Noordzee en de delta. Sinds de laatste ICZM rapportage in 2006 is het karakter en gebruik van Nederlandse kustzone niet wezenlijk veranderd. De brede duingebieden langs de Hollandse kust, en de dammen en dijken in het Waddengebied en de zuidelijke Delta vervullen een belangrijke beschermingsfunctie voor het laaggelegen achterland. De maatregelen die de afgelopen jaren zijn genomen hebben als doel om bestaande functies te behouden en te versterken. In de periode 2006-2010 zijn er nieuwe ontwikkelingen ten aanzien van het versterken van de kustzone en het optimaliseren van het ruimtelijk gebruik.*

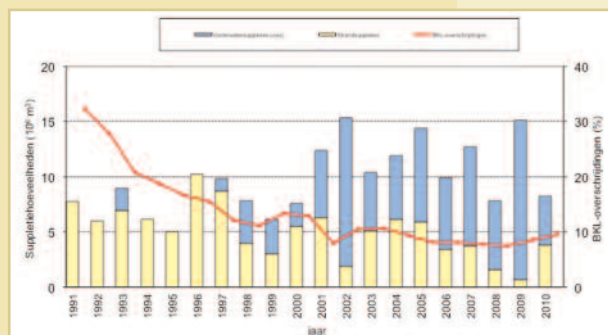
### Veiligheid; flexibiliteit van maatregelen

Veranderingen in het klimaat, een stijgende zeespiegel en daling van de bodem, zullen gevolgen hebben voor een duurzame kustveiligheid. Deze trends vragen om nieuwe benaderingen. Het Nationaal Waterplan uit 2009 bevat maatregelen om op korte termijn de veiligheid van onze delta op orde te krijgen en biedt houvast voor de voorbereiding op de toekomst. Omdat we niet precies weten hoe het klimaat echt gaat veranderen zijn flexibiliteit en adaptatie belangrijk elementen in de keuze van maatregelen. Een voorbeeld van zo'n flexibele maatregel zijn de zandsuppleties aan de kust. Op basis van de gemeten zeespiegelstijging wordt zand gesuppleerd. Als de zeespiegel sneller stijgt, wordt adaptief meer zand gesuppleerd.

*Percentage raaien dat de Basiskustlijn (BKL) overschrijdt (rode lijn) en jaarlijkse hoeveelheden zandsuppleties (gele balken; strand, blauwe balken: onderwater)*

### Kustlijnzorg; Basiskustlijn en kustfundament

Het ministerie van Verkeer en Waterstaat voert zandsuppleties uit om de zogenoemde basiskustlijn (BKL) en het zandvolume van het kustfundament te handhaven. Suppleties worden zoveel mogelijk onder water uitgevoerd. Suppleties onder water zijn goedkoper dan strandsuppleties, leveren minder hinder op voor strandgebruikers en veroorzaken minder verstoring voor vogels en andere fauna op het strand. Zandsuppleties zorgen voor het tegengaan van structurele erosie en borgen daarmee de veiligheid van de kust. Ze leveren tevens een belangrijke bijdrage aan het behoud van de functies in het zandige kustsysteem. De kosten van zandsuppleties zijn de afgelopen jaren aanzienlijk gestegen. In 2008 werd een tweejarige uitvoeringstermijn geïntroduceerd om aannemers meer bewegingsvrijheid bij de planning van de werkzaamheden te geven en kosten reductie. De basiskustlijn werd in 2009 in ongeveer 8,5 procent van de gevallen overschreden. Onderstaande figuur geeft een overzicht van de hoeveelheden suppleties en het aantal overschrijdingen van de BKL als gevolg van kusterosie. In 2009 ondertekende Rijkswaterstaat een convenant met vier natuurorganisaties (Waddenvereniging, Stichting de Noordzee, Vogelbescherming en Stichting Duinbehoud) om gezamenlijk onderzoek te doen naar de effecten van zandsuppleties op de natuur. Hiervoor is vervolgens een onderzoek- en monitoringprogramma opgesteld en gestart.



### **Economie en milieu**

De toeristisch-recreatieve functie is een belangrijke drijfveer voor de economie van de kustgemeenten. Het gemiddeld aantal overnachtingen in kustgemeenten is tot 7 keer groter dan het aantal toeristische overnachtingen in gemeenten in het achterland. In absolute aantallen is het verblijfstoerisme aan de kust zelfs belangrijker dan dat van de vier grootste steden van Nederland.

Naast toerisme is ook de realisatie van een tweetal windparken een belangrijke economische ontwikkeling in de kustzone. In de periode 2006-2010 zijn twee windparken binnen de 12-mijlszone gerealiseerd voor de kust van Egmond aan Zee en IJmuiden. Toekomstige windparken zullen buiten de 12-mijlszone worden gerealiseerd.



*Windmolenparken voor de kust*

### **Kustvisserij**

Alle Nederlandse kustwateren zijn van groot belang voor de visserij. Daarnaast vormen zij een belangrijke rol als paaigebied en/of kraamkamer. De visserij heeft er groot belang bij de mariene ecosystemen in de 12-mijlszone in balans te houden. Een van de kernpunten in het beleid voor de visserij is verdere verduurzaming van de productie, zoals bijvoorbeeld voor de mosselzaadvisserij. In 2011 zullen hiervoor concrete beheerplannen worden gepresenteerd.

Voor de Nederlandse kust wordt vooral gevist op schol, tong, garnalen en schelpdieren. Ook het kweken van mosselen en oesters in kustwater wordt aangemerkt als kustvisserij.

De kustvisserij is streekgebonden. Zeeuwse vissers (Oosterschelde) richten zich op het kweken van schelpdieren, met name mosselen uit de Waddenzee. In Friesland en Groningen zijn de kustvissers gespecialiseerd in de vangst van garnalen en het opkweken van mosselen ten behoeve van de Zeeuwse kweek.



*Visserij*

## Ontwikkelingen

Op een tiental plaatsen wordt de versterking van de kust gerealiseerd in het kader van het project Zwakke Schakels. Tegelijk zijn de economisch belangrijkste activiteiten, woon-, haven- en transport infrastructuur én natuurgebieden in ontwikkeling. Een belangrijke nieuwe ontwikkeling is de Tweede Maasvlakte. De landaanwinning en bouw van dit nieuwe havengebied ten westen van de Rotterdamse haven is in volle gang. Het samen vallende natuurcompensatie project Duinen Delfland is reeds gerealiseerd. Verder zijn er ontwikkelingen voor natuurherstel, zoals de realisatie van een zeereservaat in de Voordelta ter compensatie van de Tweede Maasvlakte. Ook verder op de Noordzee nemen de economische activiteiten toe. Naast de bestaande visserij en scheepvaart gaat het vooral om grootschalige windparken en grootschalige zandwinning, onder andere ten behoeve van de aanleg van de Tweede Maasvlakte, Zandmotor project en de kustlijn zorg (zandsuppleties).

De kustverdediging wordt voorbereid op zwaardere belasting vanuit zee. De kustversterkingen (zwakke schakels) die nu worden uitgevoerd tot 2015 zullen de komende 50 jaar sterk blijven, omdat bij het ontwerp rekening is gehouden met zeespiegelstijging. Naast deze cruciale beschermingsfunctie vertonen de andere activiteiten in de kustzone groei en ontwikkelingen, waardoor de druk op de beschikbare ruimte toeneemt.

## Nieuwe plannen; ruimteclaims en kansen benutten

De kustzone is een gebied met een groot potentieel voor verschillende activiteiten en initiatieven. Ingegeven door de nieuwe inzichten en maatschappelijke wensen voor gebruik van de kustzone zijn er in de afgelopen periode diverse plannen ontwikkeld. In het dichtbevolkte Nederland is het zaak de kust optimaal en meervoudig te benutten. In het Waddengebied zijn er plannen op het gebied van gaswinning, zoutwinning, vaargeulverdieping en

schelpdiervisserij (mosselzaad). In de Zuidwestelijke Delta zijn er plannen voor havenontwikkeling, met name gericht op de overslag van containers en energiecentrales in het havengebied van Vlissingen en Borsele, de Westerschelde Containerterminal, maar ook ontpoldering. Nader onderzoek naar alternatieven wordt uitgevoerd. In de Noordzeekustzone zijn er plannen voor aanleg van kabels (Brit-Ned, kabels naar windparken) en een gasleiding (Balgzand-Bactonleiding).

Daarnaast zijn of gaan diverse kustplaatsen bezig met verbetering van de ruimtelijke kwaliteit langs de kust. Naast deze –eventuele – nieuwe ruimteclaims en gebruiksfuncties moet ook de toekomstige veiligheid worden geborgd. Dit vraagt om een integrale benadering van veiligheid en ruimtelijke inrichting van de kust die zal leiden tot een duurzaam veilige, sterke en mooie kust.

Bij deze planvorming worden ook private partijen, onderzoeksinstituten en maatschappelijke organisaties betrokken die samen met betrokken publieke partijen willen investeren in duurzame kustontwikkeling.



*Kust Ter Heijde*

Op basis van een inventarisatie uit 2008 van regionale ambities, doelen, visies, plannen en perspectieven van provincies en regionale samenwerkingsverbanden voor de kust zijn circa 50 ontwikkelingen geïdentificeerd en weergegeven in een GIS-bestand. Er is een onderverdeling in de volgende categorieën; zeewaarts ruimte scheppen

voor mensen, ruimte voor rivierwater, nieuwe manieren van beschermen van duinen en dijken tegen erosie, kustlijn wijzigingen voor veiligheid, nieuwe habitats creëren, robuust tegen water en wonen en recreëren, gebiedsontwikkeling vlak bij de kust, verstedelijking in de kust, aquacultuur, zilte landbouw, haven- en industrieontwikkeling, energieopwekking.



*Hoek van Holland*

### **Geïntegreerd kustzone beheer**

Het integraal beheer van de Nederlandse kustzone is in de afgelopen periode verder ontwikkeld. Daarbij zijn de procesindicatoren die door de Europese expertgroep zijn ontwikkeld impliciet en expliciet toegepast. Op basis van de verschillende nieuwe ontwikkelingen, inzichten en plannen kan worden geconcludeerd dat door de rapportageperiode 2006-2010 heen integraal kustbeheer goed is verankerd.



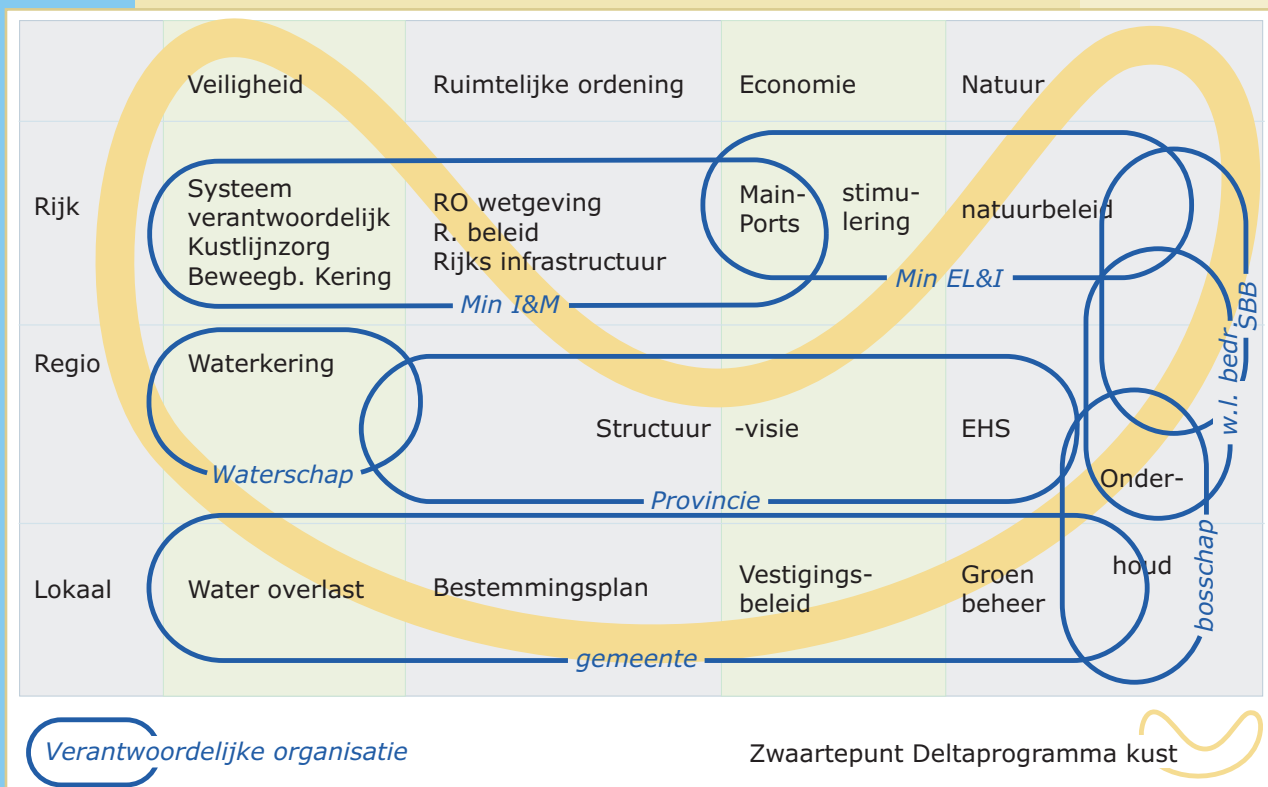
## De organisatie van kustbeheer en - beleid

### Nieuwe inzichten; gebiedsgerichte aanpak en veel beheerders

De Nederlandse kust kent vele belanghebbenden en beheerders. Zoals in de laatste rapportage aangegeven noopt het grote aantal betrokken partijen tot een beleid van de kustzone dat in samenwerkingsverbanden en overlegorganen wordt vormgegeven en bepaald. Een belangrijk nieuw inzicht is dat deze netwerken voornamelijk gebiedsspecifiek worden vormgegeven. Overheden, private en maatschappelijk belanghebbenden vinden elkaar gemakkelijk om samen de kust integraal te beheren en, specifiek voor de gesteldheid van hun gebied nieuwe inzichten te vormen. Kustveiligheid is vaak als vraagstuk een dominant onderwerp naast natuurbeheer, economische ontwikkeling en bereikbaarheid van de kustplaatsen. Verder heeft het kustzonebeheer een integraler karakter gekregen. Naast de centrale overheid zijn ook de provincies, gemeenten, water

schappen en drinkwaterbedrijven actief betrokken. Ook private partijen en maatschappelijke organisaties hebben op projectniveau een duidelijke rol.

De projectorganisaties rond zwakke schakels en- bij uitstek- het Delta-programma kust zijn voorbeelden van gebiedsgerichte en met name gebiedseigen ontwikkeling. Het NWO (Nationaal wateroverleg) is een voorbeeld van breed overleg over landelijke vraagstukken op gebied van waterkwaliteit, zoetwatervoorziening en waterveiligheid, met deelname van rijk, regio en gemeenten.



Schema verantwoordelijken kustbeheer



Bovenstaande kaart laat de plannen en projecten in de kustzone met de betrokken beheerders zien.

## Nationaal beleid; Korte en - lange termijn samenhang

De belangrijke beleid en - beheerplannen en nota's uit de periode 2006 – 2010 hangen structureel met elkaar samen op korte, middellange en lange termijn. Naast de onderlinge samenhang, een belangrijke ICZM aanbeveling, is de totstandkoming van de individuele stukken gerefereerd aan de ICZM aanbevelingen.

De samenhang ten aanzien van het huidige beleid, beheer en onderhoud van de kustzone is vastgelegd in de Nota Ruimte (2006), Beleidslijn kust (2007), het Nationaal Waterplan (2009) en de Beleidsnota Noordzee (2009). Deze bevatten kaders vanuit veiligheid voor de ruimtelijke ordening in de kustzones en borgen de samenhang met andere functies, waaronder drinkwatervoorziening, recreatie, natuur, wonen en economische ontwikkeling.

Hierna worden een aantal beleidsnota's verder uitgewerkt ter illustratie.

### Nationaal Waterplan

In 2009 is het eerste Nationaal Waterplan opgesteld voor de planperiode 2009-2015. Het formuleert een antwoord op ontwikkelingen op het gebied van klimaatverandering, demografie en economie en investeert in duurzaam waterbeheer. Dit plan vervangt tevens het beleid voor de Noordzee uit de Nota Ruimte (2006). In de Beleidsnota Noordzee wordt dit verder uitgewerkt. Ter verdere uitwerking van het Nationaal Waterplan wordt in 2011 het Integraal Beheerplan Noordzee 2015 (IBN 2015) geactualiseerd.

Het advies van de Deltacommissie (2008) over het kustbeleid is grotendeels overgenomen in het Nationaal Waterplan om de kustveiligheid met zandsuppleties op orde te houden.

Het kabinet kiest ervoor de hoogte van het kustfundament te laten meegroeien met de zeespiegelstijging door zand toe te voegen. Het zand verspreidt zich op een natuurlijke wijze langs de kust. Daarnaast kiest het kabinet ervoor gebieden in samenhang te ontwikkelen. In het bestaande kustgebied moeten natuur, economie en toegankelijkheid

en bereikbaarheid zich daardoor evenwichtig kunnen ontwikkelen.

### Waterwet

In december 2009 is de Waterwet in werking getreden. De Waterwet regelt het beheer van oppervlaktewater, waterkering en grondwater. Ook verbetert het de samenhang tussen waterbeleid en ruimtelijke ordening. Daarnaast wil het voorstel een bijdrage leveren aan vermindering van de regels, vergunningstelsels en administratieve lasten.

De wet voorziet ook in het toekennen van functies in de kustzone; voor het gebruik van water zoals scheepvaart, drinkwatervoorziening, landbouw, industrie en recreatie. Op basis van de functie worden eisen gesteld aan de kwaliteit en de inrichting van het water. De structuur van de wet voorziet in nauwe samenwerking tussen verticale en horizontale overheden door alle initiatieven via het gemeentelijk niveau in procedure te nemen.

### Taken en rollen

De zorg voor de kust is een gedeelde verantwoordelijkheid van rijk, provincies, waterschappen en gemeenten. Elk van de overheden heeft daarbij een aantal specifieke taken.

- Het rijk stelt het nationale beleid op voor het beheer van de kust, het water, de natuur en de ruimte;
- Rijkswaterstaat voert namens het rijk de kustlijn zorg uit door middel van suppletie en is verantwoordelijk voor het beheer van de Noordzee.
- De provincies hebben een belangrijke regie taak bij de uitvoering van het landelijk beleid. Zij zorgen voor een gebiedsgerichte en gebiedseigen afstemming met alle betrokken partijen en zijn verantwoordelijk voor de ruimtelijke ordening middels een structuurvisie.
- De gemeenten zijn ook verantwoordelijk voor de ruimtelijke ordening, met name voor de eigen structuurvisie, bestemmingsplannen en de lokale verordeningen voor het gebruik van de kust.
- De waterschappen en RWS zorgen voor de aanleg en het feitelijke onderhoud en beheer van de zeewering.
- De waterbedrijven, die in de eerste plaats verantwoordelijk zijn voor drinkwaterwinning zijn daarnaast verantwoordelijk voor het natuurbeheer voor een groot deel van de duinen.



*Panorama Zandvoort aan Zee, een van de 13 kustplaatsen*

### **PKB Waddenzee 2007**

In de planologische Kernbeslissing (PKB) of derde nota Waddenzee is in 2007 het ruimtelijke plan voor het beheer van de Waddenzee gepresenteerd. In deze nota staat wat, waar, wel en niet mag in de Waddenzee, met als doel de duurzame bescherming en ontwikkeling als natuurgebied en het behoud van het unieke open landschap. Dit beleid wordt in verschillende documenten verder uitgewerkt, onder anderen via de instelling van het Staatsnatuurmonument Waddenzee (vallend onder de Natuurbeschermingswet), de Structuurnota Kust- en Zeevisserij, het Interprovinciaal Beleidsplan Waddenzee en het nieuw op te stellen Beheer en Ontwikkelingsplan voor de Waddenzee. Daarnaast is de Waddenzee aangewezen als Natura 2000 gebied.

### **Ecologische hoofdstructuur**

Strand, duinen en de kustzee maken voor het overgrote deel uit van de Ecologische hoofdstructuur (EHS). Binnen en in de nabijheid van deze gebieden zijn nieuwe plannen, projecten of handelingen niet toegestaan indien deze de wezenlijke kenmerken of waarden van het gebied significant aantasten, tenzij er geen reële alternatieven zijn én er sprake is van redenen van groot openbaar belang. Voor ingrepen die aantoonbaar aan de criteria voldoen, geldt het vereiste dat de schade zoveel mogelijk moet worden beperkt door mitigerende maatregelen. Resterende schade moet worden gecompenseerd. Het rijksbeleid voor de EHS heeft zijn doorwerking via de WRO in structuurvisies als het gaat om provinciaal ingedeeld gebied.

### **Beschermingsniveaus 13 kustplaatsen**

In 2006 besloot het kabinet om te onderzoeken hoe het beschermingsniveau in bestaande buitendijkse, bebouwde gebieden aan de kust behouden kan worden. Hiermee wordt beoogd woongebieden die op/voor de waterkering liggen duidelijkheid te geven over het veiligheidsniveau en te zorgen voor behoud daarvan. Het behoud van bescherming biedt zekerheid en is daarmee ook gunstig voor investeringen in deze toeristische trekpleisters.

Het gaat in totaal om dertien kustplaatsen: Ameland, West-Terschelling, Oost-Vlieland, Bergen aan Zee, Egmond aan Zee, IJmuiden, Zandvoort, Noordwijk aan Zee, Katwijk aan Zee, Scheveningen, Kijkduin, Vlissingen en Cadzand. Deze kustplaatsen verschillen veel van elkaar, hebben een gebiedseigen problematiek. Elke kustplaats kent daarom een ander beschermingsniveau.

Betrokken overheden onderzoeken hoe de beschermingsniveaus kunnen worden bepaald en vastgesteld. In 2008 kwam een methode beschikbaar om te bepalen welk beschermingsniveau de bebouwing op dit moment tegen afslag heeft. In 2009 zijn de bestaande beschermingsniveaus berekend. Het is de bedoeling om in 2011 een beslissing te nemen over de wijze waarop de veiligheid gehandhaafd wordt.



*Zeehonden zijn het symbool van de Waddenzee*

### **Waddenzee op de UNESCO Werelderfgoedlijst**

In juni 2009 kreeg de Nederlandse en Duitse Waddenzee een plek op de Werelderfgoedlijst. Om op deze lijst te komen moet een gebied unieke natuurwaarden bezitten, intact zijn en verzekerd zijn van een goede bescherming. De Waddenzee is in maar liefst 3 natuurlijke eigenschappen uniek in haar soort.

- 1) Waddenlandschap - jong en oorspronkelijk  
Het is ontstaan na de laatste ijstijd zo'n 7000 jaar geleden, maar ook nu nog worden zandplaten en duinen in snel tempo gevormd en afgebroken. De dynamiek van het gebied is uniek en omvat landschappen in alle fases van ontwikkeling.
- 2) Waddenrijkdom - wonderlijk dynamisch  
In de Waddenzee passen natuur, planten en dieren zich steeds aan de dagelijks wisselende omstandigheden op het wad.
- 3) Waddenleven - zeldzaam gevarieerd  
Ieder jaar maken maar liefst 10 tot 12 miljoen trekvogels gebruik van het wadengebied. Daarnaast huisvest het gebied 10.000 verschillende planten en dieren op het land en in het water.  
Denemarken werkt toe naar op termijn toevoegen van de Deense Waddenzee. De aanwijzing was succesvol dankzij jaren van voorbereiding en overleg met alle betrokken overheden en belanghebbenden en de coördinatie daarvan door één trilateraal Waddenzee secretariaat (CWSS Common Wadden Sea Secretariat) in Wilhelmshaven.

### **Hoogwaterbeschermingsprogramma**

Conform de Waterwet worden de primaire waterkeringen in Nederland iedere zes jaar getoetst op veiligheid tegen overstromen. De secties van waterkeringen die 'onvoldoende' scoren dienen verbeterd te worden. Verbeteringsmaatregelen ten behoeve van de veiligheid tegen overstromen worden gefinancierd door het rijk.

Om in aanmerking te komen voor financiering door het rijk moeten de waterkeringbeheerders verbeterplannen indienen bij Rijkswaterstaat. Deze verbeterplannen met bijbehorende kostenraming worden opgenomen in het landelijke Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) dat jaarlijks wordt vastgesteld door de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat. Indien er onvoldoende middelen zijn wordt daarbij een prioritering aangebracht.

### **Ontwerp-AMvB Ruimte**

Deze Algemene maatregel van bestuur bevat alle ruimtelijke beleidskaders van het rijk. Het gaat om kaders voor onder meer het bundelen van verstedelijking, bufferzones, nationale landschappen, ecologische hoofdstructuur en grote rivieren. Met de AMvB Ruimte maakt het rijk proactief duidelijk waar provinciale verordeningen en gemeentelijke bestemmingsplannen aan moeten voldoen. Dit geldt ook voor de kustzone. Door de komst van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (2008) is de AMvB noodzakelijk. De eerste tranche omvat het vastleggen van het bestaande beleid. De maatregel is overeenkomstig de beleidslijn kust, maar heeft wel een zwaardere status met betrekking tot doorwerking in bestemmingsplannen. De AmvB zal naar verwachting in 2011 in werking treden.



De Wadden trekken enorme aantallen trekvogels

### Europees beleid

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW), de Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) en de Vogel- en habitatrichtlijn (VHR) zijn op nationaal niveau nader uitgewerkt.

Zo heeft de Ministerraad in november 2009 de KRW stroomgebiedbeheerplannen 2009-2015 van Eems, Maas, Rijndelta (Nederlandse deel) en Schelde definitief vastgesteld.

De Kaderrichtlijn Mariene Strategie verplicht elke Europese lidstaat tot het vaststellen van een mariene strategie, welke is gericht op bescherming, behoud en herstel van het mariene milieu (een goede milieutoestand (GMT) van de Noordzee) waarbij tevens een duurzaam gebruik van de Noordzee wordt gegarandeerd. Deze richtlijn is in 2010 in de Nederlandse wetgeving geïmplementeerd middels de Waterwet. In het kader van de KRM wordt doormiddel van onderzoek, workshops en brede consultaties gewerkt aan de nadere uitwerking van de definiëring van de goede milieutoestand en de initiële beoordeling van de huidige status. Hierbij wordt het OSPAR\* kader gebruikt voor internationale afstemming met de buurlanden.

*\* OSPAR staat voor de Oslo-Parijs Conventie voor de bescherming van het Mariene Milieu van de Noord-Oost Atlantische Oceaan.*

De Europese Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR) is in november 2007 in werking getreden. In 2009 is de ROR in de nationale wetgeving, de Waterwet, opgenomen.

### Vogel- en habitatrichtlijn en Natura 2000

Natura 2000 is de Nederlandse implementatie van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn. Nederland is verplicht om gebieden aan te wijzen die voldoen aan de criteria van de richtlijnen. Voor de kustwateren zijn dat de Vlake van de Raan, de Voordelta en de Noordzeekustzone. Voor deze gebieden worden in het aanwijzingsbesluit de te beschermen waarden en doelen vastgesteld. Op basis daarvan wordt een beheerplan voor ieder gebied opgesteld. Dat proces start met een Nadere Effect Analyse (NEA). Hierin wordt afgevinkt welk bestaand gebruik een mogelijk effect heeft op de natuurdoelen en dus in het beheerplan moet worden geregeld. Gebruik waarvoor geen maatregelen kunnen worden genomen die significante effecten op het gebied uitsluiten, blijven vergunningplichtig onder de Natuurbeschermingswet.

In het Integraal Beheerplan Noordzee (IBN 2015) zijn de volgende N2000-gebieden genoemd: de Doggersbank, de Klaverbank, het Friese Front en de reeds aangewezen Voordelta en delen van de Noordzeekustzone, maar natuurorganisaties vragen om het aanwijzen van meer N2000-gebieden. Ook de Waddenzee en delen van de duinen zijn aangewezen als Natura 2000-gebied.

De Voordelta was het allereerste Natura 2000-gebied waarvoor het hele traject van aanwijzingsbesluit tot beheerplan is afgerond. De samenhang met de natuurcompensa-

tie voor de aanleg van de tweede Maasvlakte was aanleiding voor deze snelle implementatie. Voor de Vlake van de Raan en de Noordzeekustzone worden de definitieve aanwijzingsbesluiten nu opgesteld.

### **Internationaal overleg**

Nederland neemt deel aan de samenwerking van Europese kuststaten in geïntegreerd kust(zone)beheer middels internationale (INTERREG) projecten, de Europese expertgroep, regulier overleg tussen de Noordzeelanden en de jaarlijkse bijeenkomst van Noordzeekustbeheerders (North Sea Coastal Managers Group). Middels deze rapportage wordt vijfjaarlijks gerapporteerd aan de EU en alle belanghebbenden. Daarnaast neemt Nederland actief deel aan het OSPAR-overleg over de bescherming van het Mariene Milieu van de Noord-Oost Atlantische oceaan. In september 2010 is een belangrijk OSPAR product, namelijk de beoordeling van de kwaliteit van het beschermingsgebied in het zogenaamde "Quality Status Reports" (QSR) gepresenteerd tijdens de Noordzee Ministersconferentie in Bergen.

Een ander belangrijk internationaal overlegkader is de Waddenzee Raad (Wadden Sea Board). Naast Nederland besturen Duitsland en Denemarken ook elk een deel. De landen maken onderling (trilateraal) om de vier jaar afspraken over internationale bestuur en beleid in het wadengebied. Tijdens de conferentie in maart 2010 zijn afspraken gemaakt over de gezamenlijke inzet voor dit internationaal unieke natuurgebied.

Daarnaast zijn de effecten van klimaatverandering (kustverdediging), visserij, Werelderfgoed Waddenzee en scheepvaartveiligheid besproken. De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit neemt namens Nederland deel aan deze conferentie. Het Nederlandse deel van de Waddenzee wordt bestuurd door de rijksoverheid, 3 provincies, 18 gemeenten en 4 waterschappen.

### **Internationale samenwerking op subnationaal niveau**

Nederlandse partners nemen actief deel aan Europese projecten die werken aan deelaspecten van geïntegreerd kustzonebeheer.

- COPRA:** heeft in 2007 geresulteerd in criteria en indicatoren voor duurzaamheid op locale en regionale schaal; Quality coast indicatoren
- OURCOAST:** sinds 2009 is het driejarige project van start gegaan om de uitwisseling van 'best practices' met betrekking tot planvorming en management van kustzones te versterken en te faciliteren.
- CONSCIENCE:** overbruggen van kennisiaten ten aanzien van duurzaam kustbeheer.
- SPICOSA:** Onderzoeksprogramma gericht op het ontwikkelen van een zelfstandige onderzoekkader voor het evalueren van beleidsopties voor duurzaam kustzone beheer.
- HARBASINS** doet in 2008 aanbevelingen om te komen tot een geharmoniseerde beheerstrategie voor kust- en overgangswateren.
- SUCSCOD:** in 2009 gestart met als doel om het in de praktijk toepassen van de principes van ICZM bij verschillende overheidslagen in de Noordzeelanden een stap verder te brengen
- SUSTAIN:** vervolg op COPRA project (2010) gericht op een nieuwe set van duurzaamheidsindicatoren op lokaal en regionaal niveau.

## Overzicht beheer – en beleidsontwikkeling vanaf 2005

- 2005: Integraal Beheerplan Noordzee 2015 is een uitwerking van de Noordzee-paragraaf in de Nota Ruimte en vormt tevens een nadere uitwerking voor de Noordzee van het Beheerplan voor de Rijkswateren. Het plan is opgesteld in nauwe samenwerking tussen de ministeries van V&W, VROM, LNV en EZ.
- 2006: brief '13 kustplaatsen' van Staatssecretaris V&W
- 2006: PKB Nota Ruimte, bevat de visie van het kabinet op de ruimtelijke ontwikkeling van Nederland. Waarbij speciaal aandacht wordt geschonken aan het scheppen van de juiste condities voor het toepassen van ontwikkelingsplanologie. Het gaat om de inrichtingvraagstukken die spelen tussen nu en 2020.
- 2007: 2007 de uitvoeringsfase van het project Zwakke Schakels
- 2007: PKB Waddenzee, Derde Nota Waddenzee
- 2007: Europese Richtlijn Overstromingsrisico's
- 2007: Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)
- 2007: Beleidslijn kust, geeft een nadere toelichting van het beleid uit de 3e kustnota en de Nota Ruimte en de verdeling van verantwoordelijkheden tussen overheden.
- 2008: De nieuwe wet ruimtelijke ordening, met als kern dat iedere overheidslaag haar eigen belangen pro actief en zo doelmatig mogelijk moet behartigen.
- 2008: Beheerplan Voordelta vastgesteld
- 2008: Deltacommissie brengt advies uit over de bescherming van Nederland tegen de gevolgen van klimaatverandering
- 2009: Het eerste Nationale Waterplan (NWP) voorziet in een intensievere samenwerking tussen de overheden.
- 2009: Stroomgebiedbeheerplannen KRW voor de Eems, Maas, Rijndelta en de Schelde
- 2009: Beleidsnota Noordzee
- 2009: Waddenzee (NL,D) op UNESCO werelderfgoedlijst
- 2009: Plan van uitvoering verduurzaming mosselvisserij in de Waddenzee tot 2020 en het programma 'Naar een Rijke Waddenzee' (2030)
- 2009: Startnotitie milieueffectrapportage Pilot Zandmotor
- 2009: Convenant gezamenlijk onderzoek naar effecten van zandsuppleties op de natuur
- 2009: Waterwet voorziet in het tegen gaan van wateroverlast, waterschaarste en watervervuiling
- 2009: Start Deltaprogramma
- 2010: Plan van aanpak Deelprogramma kust omvat duinen en dijken (de zachte en harde zeeeringen), natuur- en recreatiefuncties van duingebieden en kustplaatsen inclusief de havens.
- 2010: Lancering visie Duurzame visserij

### Brede Communicatie

Succesvol geïntegreerd beheer rust op bewustzijn van de verschillende belangen in de kustzone en draagvlak voor een eerlijke afweging ervan. Brede communicatie en informatievoorziening is daarbij van cruciaal belang. De overheid heeft ook in de periode 2006-2010 diverse initiatieven genomen om te voorzien in de informatie behoefte rondom integraal kustzonebeleid en -beheer. Onderstaande geeft een beknopt overzicht van de verschillende communicatie initiatieven.

- **Nederland Leeft met Water;**



een website en Publiekscampagne

van Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten over de rol van het water ter bevordering van het waterbewustzijn bij het publiek. Andere communicatiemediën van de overheid zijn:

- Jaarlijks wordt 'Water in Beeld' gepresenteerd, waarin informatie over het waterbeheer in Nederland wordt gegeven. De rapportage informeert waterbeheerders over de stand van zaken op het gebied van het water.
- In 2008 is de Watercanon gepresenteerd waarin wordt teruggeblikt op de Nederlandse watergeschiedenis. De watercanon maakt duidelijk hoe belangrijk het is om te investeren in waterveiligheid.
- De **helpdeskwater** en
- het **Noordzeeloket** en
- [www.waddenzee.nl](http://www.waddenzee.nl) zijn belangrijke websites van de gezamenlijke overheden voor het delen en ver-



spreiden van informatie over de kustzone respectievelijk de Waddenzee.

Naast de overheid worden belangenorganisaties rond de Nederlandse kust, deels met subsidies van de overheid, in staat gesteld tal van activiteiten en voorlichtingsmaterialen en -dagen te ontwikkelen.

Dit varieert van een jaarlijks evenementenprogramma (de Week van de Zee) tot een website met educatieve materialen ([www.kustwijzer.nl](http://www.kustwijzer.nl)) en een nieuwsbrief over actuele zaken rond kust en Noordzee.

Dezelfde organisaties spelen ook een rol bij de voorbereiding van kustbeleid en bij de uitvoering van planstudies en projecten. Hetzelfde geldt voor private organisaties als de Vereniging Natuurmonumenten en het Wereld Natuur Fonds, die soms een eigen overkoepelende visie op kust en Noordzee hebben. Voor de Wadden hebben belangenorganisaties uit Nederland, Duitsland en Denemarken via het Wadden Sea Forum zelfs een grensoverschrijdende visie uitgewerkt (2009) op de uitvoering van geïntegreerd kustzonebeheer.

Op regionaal en lokaal niveau worden ook individuele burgers en lokale actiegroepen bij planvorming betrokken, onder meer via informatieavonden en inspraakbijeenkomsten.

### **Organisatie: Samenwerking en overlegorganen**

In samenwerkingsverbanden en overlegorganen wordt het beleid en de uitvoering afgesproken. Hierin onderscheiden zich bestuurlijke en beheerders netwerken, die soms ook samenvloeien.

- Niveau Rijk: bestuurlijk overleg tussen departementen, zoals het Interdepartementaal Kust Overleg, Interdepartementaal Overleg Noordzee, Coördinatie College Waddenzee (CCW).
- Niveau Provincies: Regionaal bestuurlijke netwerken, zoals de Provinciale Overlegorganen voor de Kust (POK's).
- Niveau Gemeenten: Lokaal bestuurlijke netwerken, zoals het internationaal overleg Kustgemeenten (KIMO), VNG.
- Niveau Waterschappen als waterkeringbeheerder: Nederlands oudste democratische instelling,

werkt samen in de Unie van Waterschappen.

- Beheerdersoverleg, zoals het natuurbeheerdersoverleg in Noord-Holland.

De status van zulke netwerken verschilt. Sommige zijn formeel vastgesteld, andere niet. Vele zijn permanent van aard, maar niet allemaal. Soms hebben ook belangenorganisaties zitting, maar niet altijd.

Wat opvalt, is dat overheden en belanghebbenden in de kustzone elkaar gemakkelijk weten te vinden om de kust integraal te beheren. Dit neemt niet weg dat kustveiligheid -en de rol van waterschappen als waterkeringbeheerder daarbij vaak het meest dominante vraagstuk is, naast onderwerpen als natuurbeheer en bereikbaarheid van kustplaatsen.



*Wadwandelaars*



*Drooggevallen schip Rottumerplaat*

## ICZM in de praktijk

### Nieuwe ontwikkelingen; Integrale oplossingen

*In de periode 2006-2010 is in de beleidsontwikkeling de samenwerking tussen departementen verder geïntensiveerd. De beleidsnota's uit deze periode kenmerken zich door een steeds holistischer benadering. Door het integreren van sectoren, het delen van verantwoordelijkheden en deze neer te leggen bij één coördinerend departement ontstaan duidelijke beleidslijnen. Geïntegreerd kustzonebeleid is in de praktijk nooit een doel op zich. Ook in de onderhavige periode zijn projecten geïnitieerd vanuit een specifiek probleem waarvoor een oplossing nodig is. De provincies en lokale actoren zijn actiever betrokken. Vervolgens is in de aanpak daarvan gestreefd naar een lokale en integrale oplossing en komen verschillende functies en belangen aan bod.*

De kust dient vele belangen. In projecten spelen recreatie en toerisme, kustveiligheid en natuur een prominente rol, terwijl visserij, industrie, mijnbouw, en onderwijs wat minder aandacht krijgen. Daarnaast blijft de kust een aantrekkelijk woongebied en herbergt het havenuitbreiding en drinkwaterwinning. In het rijksbeleid is vastgelegd dat maatregelen om de zeevering veilig te houden zo goed mogelijk rekening moeten houden met de vele andere belangen die in het kustgebied spelen. Kustzonebeheer is dus integraal beheer.

### Deltacommissie

In 2010 is er naar aanleiding van het advies van de tweede Deltacommissie (Commissie Veerman), 'Samen werken met water', een lange termijn strategie voor de uitvoering van integraal water en kustzonebeleid en -beheer vastgelegd in het Deltaprogramma. Het Deltaprogramma bevat zowel korte (tot 2020) als lange termijn (2050 met doorkijk naar 2100)

plannen en ontwikkelingen. Korte termijn plannen en projecten worden getoetst op hun relevantie en invloed op de lange termijn strategie van het Deltaprogramma. Uitgangspunt van het Deltaprogramma is een integrale aanpak.

Het Deltaprogramma bevat zes gebiedsgerichte deelprogramma's:

1. Wadden
2. IJsselmeergebied
3. Kust
4. Zuidwestelijke Delta
5. Rivieren
6. Rijnmond/ Drechtsteden

Daarnaast bevat het deltaprogramma drie generieke deelprogramma's:

1. Zoetwatervoorziening
2. Veiligheid / normering
3. Nieuwbouw en herstructurering.

Ten aanzien van het kustzonebeheer zijn met name de Noordzeekust, het Waddengebied en de Zuidwestelijke Delta van belang. Het deelprogramma kust richt zich op het kustfundament van Noord tot Zuid; de laatste twee deelprogramma's kijken ook naar de landinwaarts gelegen wateren.

### Deltaprogramma

Dit programma onderzoekt maatregelen om op korte en lange termijn de veiligheid van onze delta op orde te houden en biedt houvast voor de voorbereiding op de toekomst. Het kabinet wil via dit programma ervoor zorgen dat er zekerheid is over de lange termijn veiligheid en het hebben van voldoende zoet water. Los van de bescherming van mens, dier en goed is dat ook een puur economische noodzaak. Bijna zestig procent van ons land is immers overstroombaar, waaronder ons economisch centrum. Bij een overstroming is de schade en het leed niet te overzien, daarom wil het kabinet een volgende ramp voor zijn. Ook bij watertekorten doet zich schade voor.

Het Deltaprogramma is een nationaal programma waarin Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen samenwerken met maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en kennisinstututen. Het Deltaprogramma staat onder regie van de deltacommissaris, de regeringscommissaris die door het kabinet is aangesteld voor dit programma. De basiswaarden van het Deltaprogramma zijn waarden die de partijen onderling verbinden. Ze dienen als baken bij de vele keuzes die gemaakt moeten worden. Deze basiswaarden zijn solidariteit, flexibiliteit en duurzaamheid.

### Deelprogramma Kust

Het deelprogramma Kust uit het Deltaprogramma richt zich op de duurzame handhaving van de veiligheid van het achterland tegen overstromingen vanuit de zee, waarbij rekening wordt gehouden met behoud en ontwikkeling van functies in de kust (zoals ecologie, recreatie, beroepsvisserij, zeehavens). Bij het uitwerken van het Deltaprogramma Kust uit 2010 is expliciete aandacht voor gebiedsspecifieke netwerken en samenwerking. In 2011 zullen de provinciale kustvisies worden ontwikkeld, waaruit in 2012 de nationale kustvisie op kustontwikkeling wordt samengesteld.

Het deelprogramma Kust wordt getrokken door het nieuwe ministerie van Infrastructuur en Milieu (samenvoeging van delen van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat en het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu).

### Tweede Maasvlakte

De aanleg van een nieuw havengebied, Maasvlakte 2, is in 2008 van start gegaan en maakt deel uit van het Project Mainportontwikkeling Rotterdam (PMR).

Tijdens de voorbereiding van Maasvlakte 2 is veel onderzoek gedaan naar de gewenste omvang en naar de beste vorm van de landaanwinning. Bij het ontwerp is veel zorg besteed aan de gevolgen van de kustlijn.

Op Maasvlakte 2 wordt efficiënt ruimte gebruikt door meerdere gebruiksfuncties toe te kennen aan de nieuwe landaanwinning.



*Artist impression Maasvlakte 2; Project Mainportontwikkeling Rotterdam*

Met de aanleg en door het gebruik van Maasvlakte 2 gaat natuur verloren. Het is wettelijk verplicht dit verlies te compenseren. Ten zuiden van de Maasvlakte, in de Voordelta, krijgen zeenatuur en vogels extra bescherming en ten noorden van Hoek van Holland komt er een extra duingebied bij; natuurcompensatie Delfland. De effectiviteit van de compensaties wordt uitgebreid en langdurig gemonitord. Als compensatie voor effecten die de duinen in Voorne zullen onder vinden, is langs de kust van Delfland ter hoogte van 's-Gravenzande een natte duinvallei van ongeveer 35 hectare aangelegd. De aanleg ging samen met het zwakke schakel project (versterking van de kust) om de veiligheid van de kust voor de komende vijftig jaar te waarborgen. Daardoor is een extra breed strand ontstaan.

Voor de uitvoering van de maatregelen in de Voordelta en het bodembeschermingsgebied is het rijk

### Beheerplan Voordelta

Het beheerplan Voordelta is in 2008 vastgesteld. Het eerste Natura 2000-beheerplan van Nederland. Het Beheerplan Voordelta regelt het beheer van de Voordelta in het kader van Natura 2000. Rijkswaterstaat heeft het Beheerplan samen met de provincies Zeeland en Zuid-Holland opgesteld. Het Beheerplan bevat de achtergrondinformatie en de omschrijving van de beheermaatregelen in het kader van Natura2000 én van de natuurcompensatie voor Maasvlakte 2. Het Beheerplan Voordelta is sinds eind 2009 onherroepelijk. Het is ook een bijzonder beheerplan omdat natuurbeschermingsmaatregelen zijn vervochten met maatregelen op grond van de natuurcompensatie voor de uitbreiding van de Maasvlakte met nieuw havengebied.



*Duinlandschapontwikkeling als onderdeel van het Compensatie project Delfland*

verantwoordelijk. Voor de duinaanleg bij de Delflandse kust werken Rijkswaterstaat, het Hoogheemraadschap Delfland en de betrokken gemeenten samen, onder verantwoordelijkheid van de provincie Zuid-Holland

#### **Prioritaire Zwakke Schakels Kust**

Op acht locaties langs de Nederlandse kust worden de zeeweringen versterkt en moet de ruimtelijke kwaliteit worden verbeterd. Het zogenaamde "Zwakke Schakels" project. Uitgangspunt voor de maatregelen is een duurzaam veilige kust. Bij het versterken van de primaire waterkering is uitgegaan van een veiligheidsopgave zoals deze zich over 50 jaar voordoet als gevolg van klimaatsverandering. Hierbij wordt onder andere uitgegaan van een hogere zeespiegel. Onder regie van de provincies Zuid-Holland, Noord-Holland en Zeeland worden oplossingen voor de versterking van de acht prioritaire zwakke schakels onderzocht. Zuid-Holland en Zeeland hebben hun planstudies in 2009 afgerond. De regie voor de uitvoering is overgedragen aan de waterschappen, de waterkeringbeheerders. Een aantal zwakke schakels is inmiddels versterkt. De versterking van Nolle/Westduin in Vlissingen is medio 2010 gereed gekomen. Het betreft een landwaartse kustversterking van een duin in combinatie met een overslagbestendige dijk. Het verlies aan natuur wordt aan de landwaartse zijde gecompenseerd door de aanleg van een 30

hectare groot natuurgebied. Op Goeree-Overflakkee is de bestaande dijk van het Flauwe Werk aan de binnenkant versterkt. De versterking van de Delflandse Kust is voor een deel gereed en de versterkingen bij Walcheren en Noordwijk zijn afgerond.

Ook is gestart met de zwakke schakel Scheveningen. Het versterken van de drie kwetsbare plekken in de zeewering van Scheveningen kan niet los worden gezien van de ruimtelijke opbouw, functies en kwaliteiten van de verschillende deelgebieden van Scheveningen. De versterking gaat samen met het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit. Hiervan gaat een stevige impuls uit voor de economische vitaliteit van Scheveningen. Om dit te bereiken blijft het zicht op zee vanaf de boulevard en de bebouwing zoveel mogelijk behouden. Verlenging van de boulevard versterkt de verbinding tussen Scheveningen Bad, -Dorp en -Haven, waarbij de boulevard een interessante route voor toeristen wordt. De integrale aanpak en oplossingen voor de versterking van zwakke schakels is ook goed zichtbaar bij het project in Noordwijk. De badplaats heeft er over een lengte van 1100 meter een zogenaamde 'Dijk in duin' bij gekregen. Deze innovatieve oplossing zorgt ervoor dat het landschap niet wordt aangetast. De dijk is geïntegreerd in het duingebied. In Katwijk worden plannen ontwikkeld om een vergelijkbare dijk in duinoplossing te maken in combinatie met een parkeergarage tussen de dijk en de boulevard.



*Prioritaire Zwakke Schakels langs de Nederlandse kust*

#### **Programma wind op zee, learning by doing.**

Duurzame (wind)energie is naast kustlijn­zorg een activiteit van nationaal belang voor Nederland. Het kabinet wil ruimte voor 6.000 Megawatt windenergie op de Noordzee in 2020 (minimaal 1000 km<sup>2</sup>) en voorwaarden scheppen voor verdere (internationale) doorgroei na 2020.

Momenteel zijn er twee offshore windturbine­parken in bedrijf; één ligt voor de kust van Egmond aan Zee (36 turbines), de ander ligt voor de kust van IJmuiden (60 turbines). Het totaal­vermogen van de zeewindparken is 228 Megawatt. In 2010 is het nieuwe programma "Wind op zee" gelanceerd. Ecologie, recycling van windturbine materialen, opleiding en training, schone schepen en Europese samenwerking zijn ingrediënten van het programma. Het programma beschrijft een integrale aanpak door kennis-, onderwijsinsti­tuten en bedrijfsleven. Windenergie op zee kan een nieuwe sterke economische sector in Nederland worden

## Kennis en innovatie

### Nieuwe plannen: decentraal kansen benutten

*In Nederland is de uitvoering van het ruimtelijke beleid voor - en beheer van de kustgebieden zoveel mogelijk regionaal en gebiedsgericht. De nationale kaders zijn op Rijksniveau vastgesteld. Hiermee stuurt de centrale overheid op hoofdlijnen en kunnen uitvoerende overheden hun verantwoordelijkheden beter nemen en waarmaken met een ruimtelijk gedifferentieerde benadering. Zo ontstaat de ruimte voor deze overheden om met maatschappelijke organisaties én lokale burgers en bedrijven effectieve oplossingen voor gebiedseigen kwesties te bedenken, kansen optimaal te benutten en lokaal maatwerk te leveren.*

Het Rijk heeft dit opgepakt door minder regels op te leggen en meer de helpende hand te bieden. Overdragen van kennis behoort daar ook toe.

De voorgestelde benaderingen, welke feitelijk beoogd een breed draagvlak te creëren, is gehandhaafd en verder uitgewerkt in de totstandkoming van de beleid en beheerplannen in de periode 2006-2010.

Het uitgangspunt voor geïntegreerd beheer van de kust in Nederland, resulteert in regionale kennisontwikkeling en innovatieve projecten.

Daarbij is de visie van de Derde Kustnota (2002) voortgezet met de focus op 'zacht waar het kan, hard waar het moet'. Dit 'dynamisch handhaven' van de kust is in een aantal decentrale projecten gerealiseerd en voorziet naast een duurzame lange termijn veiligheid van de kust in het realiseren van de verschillende gebruiksfuncties én de natuurlijke dynamiek van het kustzone systeem.

### Joint fact finding

Het Deelprogramma Kust kiest voor een open kennisagenda die in nauwe samenwerking tussen rijk, regionale en lokale overheden, bedrijfsleven en overige betrokken actoren wordt opgesteld en uitgevoerd. Daarbij wordt gebruik gemaakt

van 'Joint fact finding', een interactieve vorm van kennis ontwikkelen en kennis delen. Het doel is het verkrijgen van gedeelde en geaccepteerde kennis als basis voor de onderbouwing van beleid en keuzes door de politiek. Er wordt maximaal gebruik gemaakt van de kennis, ervaring en ideeën die bij betrokken partijen uit beleid, beheer, maatschappelijk- en bedrijfsleven, advies- en onderzoekswereld aanwezig zijn.



*Zandsuppleties voor de kust*

### Kennisprogramma 'Building with Nature'

Het programma 'Building with Nature' (BwN), het kennis- en innovatieprogramma van de Nederlandse waterbouwsector, is in 2008 van start gegaan en loopt door tot 2012. De deelnemers aan BwN zijn vrijwel het gehele waterbouwende bedrijfsleven, de Rijksoverheid en de wetenschappelijke wereld. 'Building with Nature' of bouwen met de natuur is het concept waarbij ecodynamisch ontwikkelen en ontwerpen, intrinsieke duurzaamheid, centraal staat. Dit innovatieve concept biedt de kans om bij het ontwerpen, bouwen en het beheer in de kustzone, gebruik te maken van de dynamiek van het natuur-

lijke systeem. De natuurlijke krachten worden gebruikt om waterbouwkundige infrastructuur tot stand te brengen en tegelijkertijd kansen te scheppen voor die natuur.

Daarnaast wordt voldaan aan de snel stijgende vraag van opdrachtgevers om te bouwen met respect voor en liefst versterking van natuurwaarden en kan het een belangrijke bijdrage leveren aan het actualiseren van het EU-beleid op het gebied van natuurbescherming en klimaatverandering in kustzones.

### Ecologische zandwinput

De kust van Noord- en Zuid Holland moet permanent worden aangevuld met zand omdat zij anders geleidelijk afkalft. Doormiddel van zandsuppleties wordt de kustzone onderhouden. Het zand wordt gewonnen in grote zandwinputten aan de Noordzeekust. Momenteel wordt onderzocht hoe deze putten ecologisch kunnen worden gerealiseerd door grote ribbelstructuren loodrecht op stromingsrichting. Deze structuren maken een sneller herstel van het bodemleven mogelijk dan de gebruikelijke vlakke zandwinputten. Door onderzoek naar de planning en het ecologisch ontwerp van zandwinputten kan een werkelijk duurzame ontwikkeling van de Hollandse Kust over een tijdschaal van vijftig tot honderd jaar worden gerealiseerd.

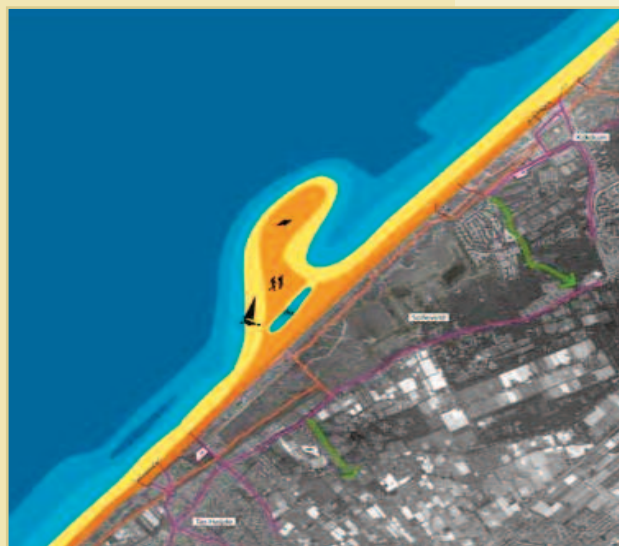
*Traditioneel ontwerp: Vlakke zeebodem na zandwinning*



*Ecodynamisch ontwerp: Geprofileerde bodem na zandwinning*



*Traditioneel en Ecodynamisch ontwerp*



*Schets van het ontwerp van de Zandmotor*

### Zandmotor

Het project Zandmotor: een strandhaak ten noorden van Ter Heijde komt voort uit het Innovatieplatform van het kabinet (2003). In januari 2009 is de startnotitie milieueffectrapportage en ook de MER Pilot Zandmotor Delflandse Kust gepubliceerd. De Zandmotor is een grote hoeveelheid zand die voor de Delflandse kust wordt aangebracht. De haak van 2 km is bij aanleg circa 75 hectare en steekt ongeveer een kilometer in zee. De verwachting is dat het zand van de haak zich verspreidt en het achterliggende deel van de kust door natuurlijke processen zal aangroeien. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan de kustveiligheid op langere termijn en ontstaat meer ruimte voor natuur en recreatie. De Zandmotor is een innovatieve pilot om kennis op te doen over kustontwikkeling, bouwen met de natuur en nieuwe manieren om de kust te onderhouden en te versterken. Dit alles mede met het oog op klimaatveranderingen en verwachte zeespiegelstijging. Als blijkt dat de Zandmotor effectief is, zal onderzocht worden of deze aanpak ook op andere plekken langs de kust bruikbaar is.

Het project wordt gezamenlijk gefinancierd door het Rijk en de provincie Zuid-Holland. In januari 2011 is gestart met de aanleg van de zandmotor.



### **Deltadijken; Polderen in de kust**

In het Nationaal Waterplan heeft het kabinet aangegeven een verkennend onderzoek te starten naar de kansen en beperkingen van Deltadijken. Een Deltadijk is een robuuste dijk die zo hoog, breed of sterk is dat de kans op een oncontroleerbare overstroming praktisch nihil is. De verkenning beoogt inzicht te geven of deltdijken op de langere termijn een oplossing bieden voor de gevolgen van klimaatverandering en een reëel alternatief vormen bij het ontwikkelen, ontwerpen en uitvoeren van concrete maatregelen. De verkenning moet begin 2011 tot een advies aan de bewindspersoon leiden op basis van een technische, bestuurlijk-juridische, financiële analyse. Ook communicatie en ruimtelijke kwaliteit aspecten worden daarin meegenomen. Het concept van de niet doorbreekbare dijk is relevant voor de kustzone.

Vanuit een veiligheidsaanleiding (zwakke schakel) wordt het probleem vervolgens integraal opgepakt in samenwerking met de verschillende betrokkenen.

### **Verspreiden van kennis**

Het kustzoneonderzoek is niet alleen gericht om kennis te ontwikkelen en te verspreiden, maar ook om tot een succesvolle toepassing ervan te komen binnen en buiten Nederland. Er zijn ter illustratie diverse internationale contacten tussen de Verenigde Staten en de Provincie Zeeland als het gaat om hoogwaterbeschermingsprojecten. Nederland wil graag haar kennis en expertise met betrekking tot duurzaam en geïntegreerd beheer van kustgebieden breed en dus ook internationaal verspreiden.



## Literatuur & bronnen

Deelprogramma Kust, Delta programma, mei 2010

Beleidsnota Noordzee 2009-2015, 22 december 2009

Nationaal Waterplan, 22 december 2009

Samen werken met water, bevindingen van de Deltacommissie 2008

Inventarisatie Regionale Kust Ontwikkelingen,  
registratienummer : FJ-PM20080090, DG Water, DHV, 21 juli 2008  
Water in beeld 2007, 2008, 2009 en 2010

Verslag aan het Europees Parlement en de Raad: Evaluatie van het geïntegreerd beheer van kustgebieden (ICZM) in Europa , Brussel, 7.6.2007, COM(2007) 308 definitief.  
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0308:FIN:NL:PDF>

[www.helpdeskwater.nl](http://www.helpdeskwater.nl)

[www.noordzeeloket.nl](http://www.noordzeeloket.nl)

[www.waddenzee.nl](http://www.waddenzee.nl)

Beleidslijn kust; Toelichting, september 2007

Omdat Nederlanders van hun kust houden, Rijkswaterstaat 2007

De Europese aanbeveling voor geïntegreerd beheer van kustgebieden.  
Rapportage over de implementatie in Nederland, december 2005.

## **Bijlage 1**

### **De 8 principes van goed geïntegreerd kustzone beheer**

#### **Principe 1: Een holistisch perspectief op mens en natuur**

Een holistisch perspectief dat (thematisch en geografisch) rekening houdt met de onderlinge afhankelijkheid van de verscheidenheid tussen de voor de kustgebieden relevant natuurlijke systemen en menselijke activiteiten.

#### **Principe 2: Een lange-termijn perspectief op basis van voorzorg**

Een perspectief op lange termijn dat rekening houdt met het voorzorgsbeginsel en met de behoeften van de huidige en toekomstige generaties.

#### **Principe 3: Adaptief beheer bij geleidelijke veranderingen op basis van kennis**

Bij geleidelijk verlopende processen een adaptief beheer waardoor aanpassingen die gelijke tred houden met de ontwikkeling van zowel de problemen als de kennis daarover, worden vergemakkelijkt. Een en ander impliceert de noodzaak van een solide wetenschappelijke basis met betrekking tot de ontwikkeling van het kustgebied.

#### **Principe 4: Specifieke kenmerken krijgen specifieke oplossingen en maatregelen**

De specifieke locale kenmerken en de grote diversiteit van de Europese kustgebieden, zodat door specifieke oplossingen en flexibele maatregelen aan hun concrete behoeften kan worden voldaan.

#### **Principe 5: Werken met natuurlijke processen levert duurzaamheid**

Het werken met natuurlijke processen en het eerbiedigen van de draagkracht van de ecosystemen, zodat onze activiteiten op lange termijn milieuvriendelijker, sociaal meer verantwoord en economisch gezonder worden.

#### **Principe 6: Brede betrokkenheid creëert beheer met gedeelde verantwoordelijkheid**

Het betrekken van alle belanghebbenden (economische en sociale partners, de organisaties die de bewoners van kustgebieden vertegenwoordigen, NGO's en het bedrijfsleven) bij het beheersproces, bijvoorbeeld door middel van overeenkomsten en op basis van gedeelde verantwoordelijkheid.

#### **Principe 7: Coördineer en netwerk van nationaal, regionaal tot lokaal als partners**

Steun en betrokkenheid van alle betrokken bestuursinstanties op nationaal, regionaal en lokaal niveau, waartussen passende contacten zouden moeten worden gelegd of onderhouden, teneinde de bestaande beleidsmaatregelen beter te coördineren. Partnerschappen met en tussen regionale en lokale autoriteiten zouden waar zulks passend is tot stand moeten worden gebracht.

#### **Principe 8: Combineer en ontwerp instrumenten voor consistent beleid en beheer**

Toepassing van een combinatie van instrumenten die erop toegesneden is de samenhang te vergemakkelijken tussen enerzijds de sectorale beleidsdoelstellingen onderling en anderzijds die tussen ruimtelijke ordening en het beheer.

## Colofon

Deze voortgangsrapportage is tot stand gekomen in nauwe samenwerking tussen het ministerie van Verkeer en Waterstaat, het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, het ministerie van Economische Zaken, het Deltaprogramma, Havenbedrijf Rotterdam, EUCC-NL en enkele kustgemeenten, provincies en waterschappen.

December 2010

### **Procesbegeleiding en ondersteuning**

Dr. Joop Bakker en Ranie Kapoerchan, Waterdienst, Lelystad  
Wim de Vries, DG Water, Den Haag

### **Inventarisatie en redactie**

Janette Worm, WaterPlanetEarth, Amsterdam

### **Vertaling naar het Engels**

Dr. Pete Thomas

### **Vormgeving**

Harry van Reeken, Rijkswaterstaat Waterdienst, Lelystad

### **Foto's en beeldmateriaal**

Joop Bakker p. 6, 17

Harry van Reeken p. 2, 12, 14, 18

Wim de vries p. 9

<https://beeldbank.rws.nl>, Rijkswaterstaat p. 1, 5, 7, 8, 10, 13, 22, 24

Project Mainportontwikkeling Rotterdam p. 20, 21

Ecoshape 'Building with Nature' p. 23, 24(zandwinput)

### **Voor meer informatie:**

Joop Bakker, Rijkswaterstaat Waterdienst / Centre for Water Management,  
[joop.bakker@rws.nl](mailto:joop.bakker@rws.nl)

